

АНОТАЦІЯ

Демків В.Г. Регулятивні чинники розвитку творчої активності майбутніх дизайнерів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія. – Західноукраїнський національний університет, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Харків, 2021.

У роботі представлено аналіз науково-теоретичних концепцій і підходів до вивчення проблеми творчої активності майбутнього дизайнера, визначено та описано її психологічну структуру та регулятивні чинники розвитку. Визначено наукову новизну та теоретичну значущість наукової праці, які полягають у тому, що:

вперше:

- визначено регулятивні предиктори творчої активності майбутніх дизайнерів, серед яких провідними є метакреативність та саморегуляція навчально-професійної і творчої діяльності;

- концептуалізовано психологічну структуру творчої активності майбутнього дизайнера, що містить потребово-мотиваційний, когнітивно-креативнісний, емоційно-вольовий та діяльнісно-результативний компоненти;

розширено уявлення про:

- когнітивні особливості творчої активності майбутніх дизайнерів, що проявляються у позитивному зв'язку образної креативності, образної пам'яті, здатності до візуально-просторових уявлень, естетичних здібностей та естетичного інтелекту;

- типологію мотивації вибору професії дизайнера через встановлення її кластерних профілів та особливостей актуалізації на різних етапах професійної підготовки;

- стан потоку у творчій діяльності як параметр творчої активності майбутніх дизайнерів, пов'язаний з високою академічною успішністю.

- психоемоційні стани майбутніх дизайнерів, які мобілізують творчу активність та сприяють досягненню цілей навчально-професійної і творчої діяльності;

дістала подальшого розвитку:

- засоби психодіагностики професійно важливих якостей та здатностей дизайнера;

- система знань про психологічні засоби розвитку творчої активності особистості майбутнього дизайнера.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані психологічною службою ЗВО для створення умов ефективного розвитку творчої активності майбутніх дизайнерів з урахуванням виявлених закономірностей її динаміки у процесі навчальної діяльності.

У результаті теоретичного аналізу було показано, що творча активність є складним інтегральним утворенням, яке охоплює креативність (як здатність створювати нове), готовність до творчої діяльності (як певну вмотивованість до творчої діяльності) і систему визначених умінь (навички та здатності до творчо-дослідницької діяльності). Творча активність майбутнього дизайнера забезпечує його спроможність діяти творчо у розв'язанні проблемного завдання у навчально-професійній діяльності та гарантує його оригінальність, ефективність і позитивний результат.

У результаті теоретико-методологічного узагальнення наукової проблеми творчої активності було створено структурно-логічну модель її розвитку, яка містить такі компоненти: потребо-мотиваційний (вмотивованість на оволодіння професією дизайнера, мотивація створення творчих продуктів дизайнерської діяльності, естетичні потреби та інтерес до творчо зорієнтованих дисциплін), когнітивно-креативний (образна креативність, здатність до створення візуально-просторових образів уяви,

образна пам'яті, естетичні здібності та естетичний інтелект), емоційно-вольовий (психоемоційні стани, які мобілізують творчу діяльність та стан потоку у творчості) та діяльнісно-результативний (сформованість навчально-професійних умінь та здатностей до дизайнерської діяльності). Сукупність описаних компонентів обумовлена специфікою регуляторних механізмів навчально-професійної і творчої діяльності.

За результатами емпіричного аналізу когнітивно-креативнісного компоненту творчої активності майбутніх дизайнерів доведено міцність та розгалуженість позитивних зв'язків інтегрального показника творчої активності, образної креативності, естетичного інтелекту, естетичних здібностей, повнотою запам'ятовування абстрактних і конкретних образів, вибірковістю відтворення образної пам'яті, здатностей до побудови візуально-просторових образів, вміння їх контролювати та яскраво та чітко уявляти.

Показано, що у структурі творчої активності її інтегральний показник позитивно корелює з усіма мотивами вибору професії дизайнера, крім потреби у матеріальному заохоченні. Доведено, що мотивація професійної діяльності є більш міцною у студенті з високим рівнем творчої активності, які зокрема випереджають інших студентів з рівнем актуалізації мотивів стимуляції, складних цілей і досягнення, креативних ідей, самовдосконалення та суспільної користі професії. Доведено, що актуалізація мотивів самовдосконалення, стимуляції та креативних ідей у професійній діяльності дизайнера можлива за умови достатньо високого рівня образної креативності та високого рівня творчої активності.

Визначено, що у структурі творчої активності особливе значення має стан потоку у творчій діяльності, який характеризуються найбільш міцними зв'язками із інтегральним компонентом творчої активності, а такі параметри потокового стану, як злиття свідомості та дії, концентрація на поточному моменті, втрата самосвідомості та баланс між складністю творчого завдання та рівня сформованості навичок для його реалізації характеризують студентів

з високим рівнем творчої активності. З інтегральним показником творчої активності корелюють показники психоемоційних станів, які мобілізують майбутніх дизайнерів до успішної реалізації творчої діяльності. Більша інтенсивність прояву, узгодженість та диференційованість мобілізуючих на творчість станів загалом характеризує високоактивних у творчій діяльності майбутніх дизайнерів.

Виявлено, що діяльнісно-результативний компонент творчої активності, виражений у високій усвідомленості вибору майбутньої професії та академічній успішності, позитивно пов'язаний із іншими компонентами творчої активності.

Визначено низку регулятивних предикторів творчої активності майбутніх дизайнерів, до яких відносяться метакреативність, саморегуляція творчої та навчально-професійної діяльності. Досліджені регуляторні механізми та здатності по-різному чинять вплив на виділені компоненти творчої активності, зокрема внутрішня саморегуляція творчої діяльності як інтерес до майбутньої професії позитивно позначається на інтегральному компоненті творчої активності, естетичному інтелекті, здатності до візуально-просторових уявлень та образній пам'яті студентів-дизайнерів. Здатність до планування та моделювання навчально-професійної діяльності позитивно позначаються на стані потоку у творчій діяльності та естетичних здібностях майбутніх дизайнерів. Креативна рефлексія чинить позитивний вплив на більшість параметрів творчої активності – інтегральний показник, образну креативність, здатність до візуально-просторових уявлень, образна пам'ять, потреби у креативних ідеях у професійній діяльності, стан потоку у творчій діяльності та психоемоційні стани завзятості і тріумфу у творчій діяльності.

У результаті формувального експерименту доведено, що програма з розвитку творчої активності майбутніх дизайнерів, яка містить мотиваційний, основний, регулятивний та рефлексивний блоки, є дієвою та

спричиняє статистично значуще зростання показників творчої активності у майбутніх дизайнерів.

Матеріали дослідження та його результати можуть бути використані у викладанні дисциплін «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Основи психодіагностики», «Психологія вищої школи», «Психологія професійної діяльності», «Психологія творчості».

Ключові слова: творча активність, творчість, образна креативність, дизайн, майбутній дизайнер, студент, образна пам'ять, естетичні здібності, саморегуляція, професійна підготовка, регулятивні предиктори.

ABSTRACT

Demkiv V.S. Regulatory factors in the development of creative activity of future designers. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of a Doctor of Philosophy in Specialty 053 – Psychology. – West Ukrainian National University, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, 2021.

The paper presents an analysis of scientific and theoretical concepts and approaches to the study of the problem of creative activity of the future designer, identifies and describes its psychological structure and regulatory factors of development. The scientific novelty and theoretical significance of scientific work are determined, which consist in the fact that:

for the first time:

- regulatory predictors of creative activity of future designers are determined, among which the leading ones are metacreativity and self-regulation of educational-professional and creative activity;

- the psychological structure of creative activity of the future designer is conceptualized, which contains need-motivational, cognitive-creative, emotional-volitional and activity-productive components;

expanded understanding of:

- cognitive features of creative activity of future designers, which are manifested in the positive connection of figurative creativity, figurative memory, ability to visual-spatial representations, aesthetic abilities and aesthetic intelligence;

- typology of motivation to choose the profession of designer through the establishment of its cluster profiles and features of updating at different stages of training;

- the state of flow in creative activity as a parameter of creative activity of future designers, associated with high academic performance;

- psycho-emotional states of future designers, which mobilize creative activity and contribute to the achievement of the goals of educational-professional and creative activity;

received further development:

- means of psychodiagnostics of professionally important qualities and abilities of the designer;

- a system of knowledge about the psychological means of developing the creative activity of the future designer's personality.

The practical significance of the study is that the results can be used by the psychological service of the Free Economic Zone to create conditions for effective development of creative activity of future designers, taking into account the identified patterns of its dynamics in the educational process.

Theoretical analysis showed that creative activity is a complex integral formation that includes creativity (as the ability to create new), readiness for creative activity (as a certain motivation for creative activity) and a system of certain skills (skills and abilities for creative research).).

The creative activity of the future designer ensures his ability to act creatively in solving a problem in educational and professional activities and guarantees its originality, efficiency and positive result.

As a result of theoretical and methodological generalization of the scientific problem of creative activity, a structural-logical model of its development was

created, which contains the following components: need-motivational (motivation to master the profession of designer, motivation to create creative products, aesthetic needs and interest in creatively oriented disciplines), cognitive-creative (figurative creativity, the ability to create visual-spatial images of imagination, figurative memory, aesthetic abilities and aesthetic intelligence), emotional-volitional (psycho-emotional states that mobilize creative activity and the state of flow in creativity) and activity-productive (formation of educational and professional skills and abilities to design activity). The set of described components is due to the specifics of the regulatory mechanisms of educational, professional and creative activities.

According to the results of empirical analysis of the cognitive-creative component of creative activity of future designers, the strength and branching of positive connections of the integrated indicator of creative activity, figurative creativity, aesthetic intelligence, aesthetic abilities, completeness of memorization of abstract and concrete images, selectivity of image reproduction are proved. construction of visual-spatial images, the ability to control them and vividly and clearly imagine. It is shown that in the structure of creative activity its integral indicator positively correlates with all motives of choosing a profession of a designer, except for the need for material encouragement. It is proved that the motivation of professional activity is stronger in students with a high level of creative activity, which in particular ahead of other students with the level of actualization of incentives, complex goals and achievements, creative ideas, self-improvement and social benefits.

It is proved that the actualization of motives for self-improvement, stimulation and creative ideas in the professional activity of a designer is possible under the condition of a sufficiently high level of figurative creativity and a high level of creative activity. It is determined that in the structure of creative activity of particular importance is the state of flow in creative activity, which is characterized by the strongest links with the integral component of creative activity, and such parameters of flow state as merging consciousness and action, concentration

between the complexity of the creative task and the level of skills for its implementation characterize students with a high level of creative activity. With integrated display.

Keywords: creative activity, creativity, figurative creativity, design, future designer, student, figurative memory, aesthetic abilities, self - regulation, professional training, regulatory predictors.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження

1. Демків В.Г., Гірняк Г.С. Психологічні особливості та структура творчої активності майбутніх дизайнерів. *Психологічний часопис: науковий журнал*. Київ, 2020. Том 6, № 1. С. 40–49.

2. Демків В.Г. Psychological features of the future designers' creative thinking development. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Київ, 2020. Т. VI: Психологія обдарованості. Вип. 17. С. 258–266.

3. Демків В.Г. Cognitive predictors of creative activity of future designers. *Pedagogické diskusie*. Levoča, 2021. № 1/2021. Р. 23–32.

4. Шандрук С.К., Демків В.Г. Психодіагностика мотивації вибору професії та задоволення базових потреб у роботі дизайнера. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків, 2021. Вип. 64. С. 101–121.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Демків В.Г. Психологічний аналіз понятійно-категорійного поля проблематики творчої активності особистості. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 20-21 квіт. 2018 р.). Тернопіль, 2018. С. 294–296.

6. Демків В.Г., Любінський В. Психологічні аспекти розвитку творчої активності майбутніх фахівців-дизайнерів. *Психологічні виміри розвитку сучасної освіти України в умовах євроінтеграції* : матеріали міжнар. наук.-

практ. конф. (м. Тернопіль, 19-20 жовт. 2018 р.). Тернопіль, 2018. С. 111–113.

7. Демків В.Г. Здатність до стратегічного мислення як інтегральна професійна компетентність майбутнього дизайнера. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 5-6 квіт. 2019 р.). Тернопіль, 2019. С. 146–149.

8. Демків В.Г. Психологічна структура творчого діяння як цілісного вчинкового акту. *Вітакультурна методологія: антологія. До 25-річчя наукової школи професора А. В. Фурмана* : колективна монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 537–541.

9. Демків В.Г. Психологічні особливості феномену дизайнерського мислення. *Міжнародний журнал освіти і науки / International Journal of Education and Science*. Харків, 2019. Т. 2. № 4. С. 34.

10. Демків В.Г. Зв'язок креативності та творчої активності особистості. *The 11th International scientific and practical conference "Science and education: problems, prospects and innovations"* (Kyoto, Japan, July 21-23 2021). CPN Publishing Group, Kyoto, Japan, 2021. P. 124–128.

11. Демків В.Г. Саморегуляція творчої активності майбутніх дизайнерів. *Вектори розвитку та результати досягнень науки в сучасному освітньому просторі*. Матеріали наук.-практ. конф. (м. Одеса, 23-24 липня 2021 р.). Херсон, 2021. С.58–60.